

© Рада Європи/Європейський суд з прав людини, 2012. Цей переклад було здійснено за підтримки Трастового фонду з прав людини Ради Європи (www.coe.int/humanrightstrustfund). Він не накладає правових зобов'язань на Суд. Для більш детальної інформації, прохання ознайомитись із положенням про авторські права в кінці цього документа.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

Інформаційна довідка про судову практику ЄСПЛ № 128

Березень 2010 року

Аль-Саадун та Муфді (Al-Saadoon et Mufdhi) проти Об'єднаного Королівства- 61498/08

Ухвала 2.3.2010 [Секція IV]

Стаття 3

Нелюдське поводження

Позитивні зобов'язання

Передача затриманих осіб іракським органам попри ризик наразити їх на смертну кару: *порушення*

Стаття 13

Ефективний засіб правового захисту

Неможливість розгляду поданого до Палати лордів звернення внаслідок передачі затриманих іракським офіційним органам до початку розгляду звернення: *порушення*

Стаття 34

Перешкода здійсненню права на індивідуальну заяву

Передача затриманих іракським офіційним органам всупереч рішенням про тимчасовий захід під приводом "об'єктивної перешкоди", яка унеможлилювала застосування заходу: *порушення*

Стаття 46

Стаття 46-2

Виконання судового рішення

Індивідуальні заходи

Обов'язок держави-відповідача зробити все можливе, аби отримати від іракського уряду запевнення в тому, що до заявників не буде застосована смертна кара

Стосовно фактів - Справа стосується скарги двох іракських громадян, які дорікають британським органам влади в Іраку їхню передачу іракським офіційним органам всупереч тимчасовому заходу, зазначеному Європейським судом на підставі статті 39 його регламенту, що наразило їх на реальний ризик несправедливого судового процесу з наступною стратою через повішення.

В 2003 році заявники були заарештовані британськими силами внаслідок введення до Іраку багатонаціональних сил. Підозрювані в тому, що були високопоставленими керівниками партії Баас за колишнього режиму та керували військовими діями проти сил коаліції, вони спочатку утримувались в центрі для затриманих під британською адміністрацією в якості "затриманих з міркувань безпеки". В жовтні 2004 року, по завершенні слідства по факту загибелі двох британських військовослужбовців, британська військова поліція дійшла висновку, що деякі деталі вказують на те, що вони брали участь у засідці, в якій було вбито цих двох військовослужбовців 23 березня 2003 року, на півдні Іраку. В грудні 2005 року їх було звинувачено у вбивстві, і британські органи передали їх до іракських органів кримінальної юстиції. В травні 2006 року, у відповідності до іракського кримінального кодексу, було видано ордер на їхній арешт. Була також видана постанова про їх утримання під арештом британською армією в м. Басра. Британські офіційні органи змінили їхній статус: з "затриманих з міркувань безпеки" вони перетворились на "затриманих за кримінальний злочин". Після чого, в 2006 році, їхні справи було передано на розгляд кримінального суду м. Басра, який дійшов висновку, що діяння, в яких їх було звинувачено, мали ознаки військового злочину, а отже підпадали під компетенцію спеціального іракського трибуналу, який був уповноважений застосовувати смертну кару. Цей трибунал неодноразово вимагав, аби затримані заявники були передані під його опіку. Останні оскаржили в британських судах законність такої передачі. 19 грудня 2008 року *Divisional Court* визнав її законною. 30 грудня 2008 року апеляційний суд підтвердив це рішення. Допускаючи, що заявники наражались на реальний ризик бути страченими, він водночас розсудив, що навіть до завершення, 31 грудня 2008 року, дії мандату ООН, Об'єднане Королівство не здійснювало щодо них автономної влади суверенної держави, а лише представляло іракський трибунал, і що воно не мало дискреційних повноважень для того, аби утримувати їх під

арештом, звільняти їх чи передавати іракським органам, а лише діяло на вимогу та за розпорядженням спеціального іракського трибуналу і було зобов'язане передати їх йому в силу укладених між Об'єднаним Королівством та Іраком угод. На думку апеляційного суду, цей висновок тим більш зберігав би свою чинність і після завершення дії мандату, оскільки британські сили тоді б вже не мали законних повноважень утримувати іракців, і, в будь-якому випадку, навіть якщо б заявники знаходились під юрисдикцією Об'єднаного Королівства, останнє було б зобов'язане, згідно з нормами міжнародного права, передати їх спеціальному іракському трибуналу, хіба якщо б це наражало їх на ризик стати жертвами злочину проти людяності або тортур; страта через повішення не становила ні першого, ані другого. Виходячи з цих мотивів, апеляційний суд відхилив позов заявників. Їхні заяви про надання дозволу на звернення до Палати лордів та прохання з їхнього боку про вжиття тимчасових заходів були також відхилені.

Невдовзі після отримання інформації про рішення апеляційного суду, Європейський суд, на підставі Статті 39 свого регламенту, зазначив британському уряду, що заявники не мусили зазнати ані транспортування, ані передачі до видачі нової ухвали. Втім, 31 грудня 2008 року, уряд відповів, що в силу завершення, опівночі, дії мандату ООН, він, винятково, не мав можливості застосувати зазначений Судом захід, і що, раніше того ж дня, він передав заявників іракським органам влади. Розгляд справи заявників в спеціальному іракському трибуналі почався в травні 2009 року і завершився у вересні того ж року присудом, яким знімалися всі висунені проти них звинувачення та постановлялось їхнє негайне звільнення. За зверненням прокурора, іракський касаційний суд повернув справи до розгляду та видав розпорядження на адресу іракських органів влади провести додаткове слідство до нового судового розгляду. На цей день заявники все ще утримуються в неволі.

В своїй ухвалі щодо прийнятності справи, винесеній 30 червня 2009 року (див. Інформаційна довідка № 120), Європейський суд з прав людини дійшов висновку, що, з огляду на повний та винятковий контроль з боку британських органів - фактичний, а згодом юридичний - над в'язницею м. Басра, де утримувались заявники, останні знаходились під юрисдикцією Об'єднаного Королівства до самої їхньої передачі іракським органам 31 грудня 2008 року.

Стосовно права - Стаття 3: навіть якщо, на момент укладання Конвенції, смертна кара не розглядалась як така, що суперечить міжнародним нормам в сфері захисту прав людини, всі держави-члени Ради Європи відтоді здійснили поступ на шляху до повної - фактичної і правової - заборони смертної кари. Власне, два Протоколи до Конвенції, щодо заборони смертної кари під час війни (Протокол № 6), а згодом за будь-яких обставин (Протокол №13), були введені в дію: і перший, і другий були ратифіковані Об'єднаним Королівством. Всі держави-члени, за виключенням двох, підписали Протокол №13 і всі, крім трьох, ратифікували його. Ці цифри, а також постійна практика Держав, які дотримуються мораторію на смертну кару, сприяють доказу того, що стаття 2 Конвенції забороняє на цей день смертну кару за будь-яких обставин. Виходячи з цього, не існує жодних перешкод вважати, що ця

санкція - яка є джерелом не лише фізичного болю, але й інтенсивних моральних страждань, спричинених очікуванням смерті - являє собою покарання чи поведження нелюдського або принижуючого характеру в сенсі статті 3.

Враховуючи природу матеріалів, представлених проти заявників, та факти, в яких їх звинувачено, від серпня 2004 року - дати відновлення смертної кари в Іраку - мали місце серйозні підстави вважати, що вони наражались на реальний ризик бути засудженими до смертної кари у випадку розгляду їхньої справи та винесення вироку іракським судом. Самі вони, без сумніву, усвідомлювали цей ризик. На думку Суду, принаймні з травня 2006 року - коли іракські суди заявили про свою компетенцію розглядати їхні справи - вони відчували обгрунтований і тривалий страх, що їх буде страчено; є раціональні підстави припустити, що цей страх призводив до інтенсивних моральних страждань, які, вочевидь, були підсилені від моменту передачі заявників іракським органам 31 грудня 2008 року.

Що стосується аргументу уряду, згідно якого усталені принципи міжнародного права не залишали владним органам іншого вибору, ніж передати заявників іракським судовим органам на вимогу останніх з метою дотримання суверенітету країни, Суд нагадує, що держави-підписанти можуть укласти міжнародні угоди, що йдуть всупереч зобов'язанням, які накладаються на них в рамках Конвенції, зокрема, коли йдеться про смертну кару та ризик завдання тяжкої і непоправної шкоди. Крім того, Суд не поділяє висновки британських судових інстанцій, які керувалися принципами міжнародного права, що обмежують обов'язок надання "дипломатичного притулку" лише випадками, коли особі загрожує поведження настільки жорстокого характеру, що може бути дорівняне до злочину проти людства. Ситуація заявників була, насправді, відмінною від випадку прохачів притулку: вони не просили притулку у британських владних органів, а саме ці органи, заарештувавши та утримуючи їх в неволі, змусили їх увійти до юрисдикції Об'єднаного Королівства. За цих обставин, держава-відповідач мала першочерговим обов'язком дбати про те, аби арешт і утримання заявників не призвів до порушення їхніх прав.

В будь-якому випадку, Суд не переконаний, що необхідний захист прав заявників, гарантований Конвенцією, неминуче був пов'язаний із порушенням суверенітету іракської держави. Не схоже на те, аби британські органи влади насправді намагалися обговорювати з іракською владою питання захисту заявників від ризику застосування смертної кари. Приміром, як видається, вони не спробували скористатися з того факту, що іракські прокурори на початках не були схильні починати переслідування за власною ініціативою з огляду на надто високу медійну увагу до цих справ, з метою отримати від іракського уряду згоду на те, аби справи звинувачених розглядав британський суд або в Іраку, або в Об'єднаному Королівстві. Так само, перш ніж передати справи іракському правосуддю, вони не звертались з проханням про надання запевнень зобов'язального характеру стосовно того, що цей захід не наразить заявників на ризик застосування до них смертної кари. Фактично, вони жодного разу не звертались за подібними запевненнями.

За відсутності такої гарантії, передача справ заявників іракським судовим органам та самих заявників місцевим органам влади відбувалась із порушенням зобов'язань, які накладали на Об'єднане Королівство статті 2 та 3 Конвенції та стаття 1 Протоколу № 13. Виходячи з цього, не зважаючи на той факт, що результат розгляду справ іракським спеціальним трибуналом ще невідомий, заявники зазнали, принаймні від травня 2006 року, нелюдського поводження, а саме побоювання бути страченими іракськими органами влади.

Висновок: порушення (одноголосно).

Стаття 6: Суд погоджується з висновком національних судових органів, згідно якого не було встановлено, що, на момент їхньої передачі іракським органам влади, заявникам загрожував ризик заздалегідь несправедливого судового процесу з боку іракського спеціального трибуналу. Крім того, оскільки, на момент ухвали, процес вже завершився, Суд констатує, що йому не було доведено жодних відомостей, які б поставили під сумнів таку оцінку.

Висновок: відсутність порушення (одноголосно).

Статті 13 та 34: уряд заявляв про те, що "об'єктивна перешкода" завадила йому застосувати тимчасовий захід, який було зазначено на підставі статті 39 регламенту Суду, і що, на його думку, лише передача заявників іракським органам влади дозволяла йому не порушити суверенітет іракської держави. Суд, зі свого боку, вважає, що держава-відповідач несла відповідальність за ситуацію, в якій вона опинилась, оскільки, по-перше, вона не зверталась і не отримала запевнень зобов'язального характеру стосовно смертної кари, перш ніж передати справи заявників іракським судовим органам, а їх самих іракським органам влади, та, по-друге, вона уклала з іншою державою угоду, яка суперечить зобов'язанням щодо захисту прав людини та основоположних свобод, які накладала на неї Конвенція. Крім того, нею не було встановлено, що не існувало жодного реального або потенційно дієвого засобу захистити ці права.

До того ж, уряд не переконав Суд в тому, що ним було вжито всіх розумних заходів, а власне жодного заходу, в намаганні застосувати зазначений на підставі статті 39 захід. Приміром, він не повідомив Суду про будь-яке намагання пояснити ситуацію іракським органам влади та знайти спільно з ними тимчасове рішення. Ті заходи, які було здійснено ним в напрямку іракських органів влади до передачі останнім заявників 31 грудня 2008 року, не були достатніми для отримання запевнень зобов'язального характеру стосовно того, що до них не буде вжито смертної кари, а заходи, яких було вжито згодом, мали місце вже після того, як заявники вийшли з-під його юрисдикції, тобто після того, як британські органи влади втратили будь-яку реальну і фізичну спроможність забезпечити їхню безпеку. Підсумовуючи, держава-відповідач не використала всіх розумних можливостей для задіяння тимчасового заходу та наразила заявників на значний ризик завдання серйозної і непоправної шкоди. Ця ситуація призвела також до

невиправданої втрати усілякої ефективності будь-якого звернення до Палати лордів.

Висновок: порушення (шість голосів проти одного).

Стаття 46: заявники живуть в умовах постійного страху перед можливою стратою. Уряд мусить якнайскорше покласти край цій ситуації, вживши всіх можливих засобів задля того, аби отримати від іракських органів влади запевнення, що вони не будуть піддані смертній карі.

Стаття 41: висновок про порушення статей 3, 13 та 34 в поєднанні із зазначеним заходом на підставі статті 46 становлять справедливу і достатню сатисфакцію на випадок відшкодування моральних збитків.

© Рада Європи/Європейський суд з прав людини
Укладене канцелярією, це резюме не накладає правових зобов'язань на Суд.

Натисніть тут для доступу до [Інформаційних довідок про судову практику](#)

© Рада Європи/Європейський суд з прав людини, 2012.

Офіційними мовами Європейського суду з прав людини є французька та англійська. Цей переклад було здійснено за підтримки Трастового фонду з прав людини Ради Європи (www.coe.int/humanrightstrustfund). Він не накладає правових зобов'язань на Суд, який не несе будь-якої відповідальності за його якість. Його можна завантажити з HUDOC, бази даних про судову практику Європейського суду з прав людини (<http://hudoc.echr.coe.int>), або з будь-якої бази даних, до якої його було надано HUDOC. Його може бути відтворено в некомерційних цілях за умови повного цитування назви справи та вищенаведеного положення про авторські права, а також посилання на Трастовий фонд з прав людини. Про будь-яке використання всього чи частини цього перекладу в комерційних цілях має бути повідомлено за електронною адресою publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012.

The official languages of the European Court of Human rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court for Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012.

Les langues officielles de la Cour Européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été réalisée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou de toute autre base de données à

laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante: publishing@echr.coe.int.